

Excavacions espanyoles en el mont Testaccio

JOSÉ REMESAL

A les acaballes del segle passat, H. Dressel, continuant els treballs del pare Bruzza, va aconseguir posar de relleu la importància del mont Testaccio.

El mont Testaccio és un turó artificial d'un quilòmetre de perímetre i una altitud pròxima als 45 metres, situat al sud-oest de Roma, prop del mur Aurelià i de la piràmide de Caio Cestio. Aquest turó està format per milions de fragments d'àmfores, amb la peculiaritat que gairebé el 90% pertanyen a un sol tipus d'àmfores: les àmfores anomenades Dressel 20.

Dressel va poder determinar l'origen d'aquestes àmfores gràcies al fet que s'hi havien conservat les notes escrites sobre les mateixes àmfores: els anomenats *tituli picti*. Dressel va ser capaç de desxifrar els elements més importants d'aquests *Tituli*, que ell va subdividir segons les lletres gregues α , β i δ . En primer lloc, va observar dues quantitats que ell va interpretar, i ho comprovà experimentalment, com la tara α , i el pes del contingut γ de l'àmfora. Coneixent aquesta relació de pesos, va arribar a la conclusió que l'únic element el pes específic del qual feia correspondre el volum contingut amb el pes indicat era l'oli. A més d'aquestes inscripcions, va trobar-ne una altra, β , que ell va interpretar com el nom del propietari; actualment sabem que correspon al nom del *mercator* o *navicularius* que va transportar l'àmfora. Un quart element, el control δ , indicava el lloc de producció de l'oli, els noms dels individus que van intervenir en el control de la mercaderia i, el que és més interessant i sorprenent, la datació consular, fet que permet datar amb una cronologia absoluta una multitud d'altres elements. Entre aquests elements, a part dels continguts en el mateix *titulus*, hi ha els segells. Les àmfores d'oli bètiques van ser freqüentment segellades abans de ser cuites, de manera que s'han conservat multitud de segells, no solament en el mont Testaccio, sinó també a tot Europa.

Així doncs, el Testaccio és un arxiu econòmic les dades del qual fan referència a un únic producte, l'oli, i, gairebé en la seva totalitat, a una regió, la Bètica.

Al mateix temps que Dressel cridava l'atenció sobre el Testaccio, G. Bonsor, recorrent les ribes del Guadalquivir demostrava la certesa de les afirmacions de Dressel, ja que hi va trobar una gran quantitat de terrisseries productores d'àmfores del tipus Dressel 20.

Tanmateix, malgrat les bones condicions per fer-ho, aquestes recerques no es van continuar, tal vegada per les dificultats que implicaven, tal vegada perquè els que les van començar, Bonsor i Dressel, no eren professors universitaris i, per tant, no tenien alumnes que en continuessin els treballs; tal vegada perquè tant l'un com l'altre s'havien avançat al seu temps, una època en què l'arqueologia clàssica i la història antiga eren incapaces de plantejar un estudi econòmic de l'antiguitat a partir de dades arqueològiques.

Els estudis sobre àmfores romanes s'intensificaren a partir dels anys seixanta, i l'estudi de les àmfores Dressel 20 va assolir un gran desenvolupament a causa de les peculiaritats epigràfiques que comporten:

- Són les àmfores més freqüentment segellades en tot l'Imperi Romà.
- Coneixem gairebé un centenar de centres productors d'aquestes àmfores.
- Els segells estan àmpliament difosos per tot l'Imperi Romà, sobretot en la part occidental.
- Disposem de la informació del Testaccio.

Si bé Dressel havia fet un treball importantíssim sobre aquestes àmfores i la seva epigrafia, avui necessitem fer un seguit d'excavacions en el Testaccio que ens permetin tornar a controlar la veracitat de les dades de Dressel i que resolguin una gran quantitat de preguntes que Dressel no s'havia plantejat.

Des del 1989, un equip de les universitats de Madrid i Barcelona, dirigit pel professor Blázquez Martínez, fa excavacions en el Testaccio.

El primer objectiu de l'excavació era intentar conèixer l'estructura i l'organització del mateix mont. Atès que el Testaccio és un «arxiu», el primer que s'havia de fer era conèixer com s'organitzava. Dressel havia recollit una gran quantitat de materials en la superfície del mont i havia tingut la sagacitat d'indicar el punt exacte d'on els extreia. Els sondeigs que hi va fer, li van permetre relacionar tot aquest material de superfície i proposar fases cronològiques per als diferents sectors del mont; d'altra banda, va interpretar que el mont s'havia format a partir de descàrregues produïdes desorganitzadament.

E. Rodríguez Almeida, que havia dedicat una gran part de la seva recerca al Testaccio, havia comprovat que els sectors cronològics proposats per Dressel eren correctes i va aconseguir fer-hi algunes apreciacions interessants; també va arribar a proposar –en contraposició a Dressel– que el mont s'havia format d'una manera organitzada. La forma actual del mont és, segons aquest autor, el resultat de l'acoblament de dues plataformes: la primera, orientada en direcció nord-sud, formada amb materials datables des de l'època d'August fins a mitjan segle II dC; la segona, situada al costat occidental de la primera plataforma, formada a partir de mitjan segle II dC fins a l'època severiana.

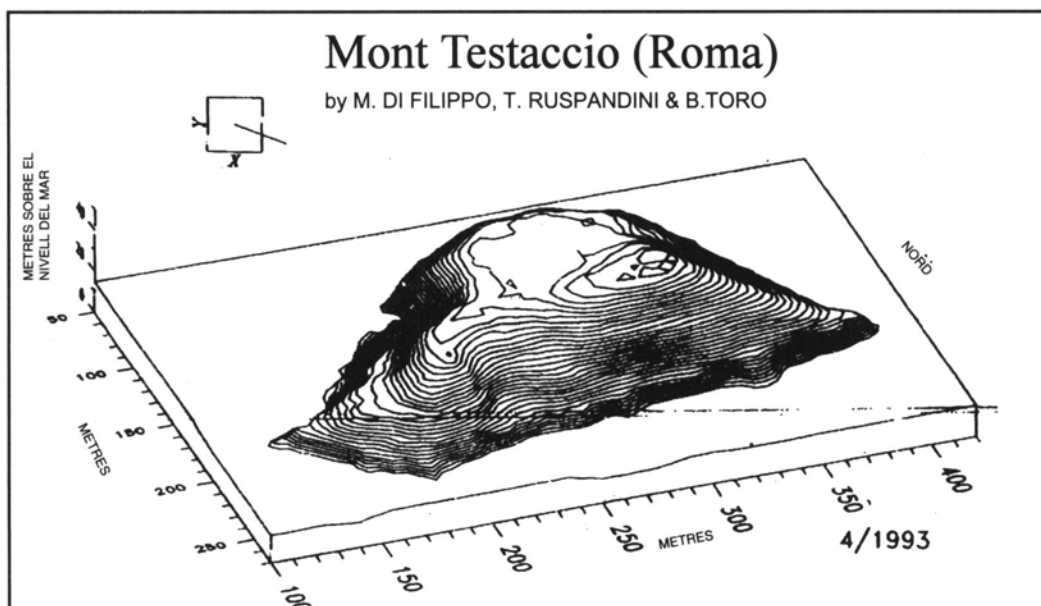
L'excavació pretenia confirmar, en principi, aquesta hipòtesi, d'aquí que es plantegés d'excavar en el lloc que es creia que era el punt de contacte entre les dues plataformes. Els resultats de l'excavació no solament confirmaren aquesta hipòtesi, sinó que van aportar noves dades sobre el que se sabia de l'estructura del mont: certament es compon de les dues plataformes l'existència de les quals se suposava. Aquestes plataformes s'organitzen a base de graons formant una piràmide escalonada. Els graons es van fer formant murs a base d'àmfores, de

Fig. 1. El mur d'àmfores que es va trobar el 1991 separa clarament les dues plataformes del Testaccio.

manera que les descàrregues eren limitades per una filera d'aquestes. Quan s'omplia un nivell, es tornava a limitar l'àrea de descàrrega amb una altra filera d'àmfores, aquesta vegada, una mica reculada en relació amb la filera de base. D'aquesta manera, es formava un talús que n'assegurava l'estabilitat; a més, les àmfores amb les quals es formaven les fileres estaven trencades per la seva base i farcides amb fragments d'altres àmfores per fer-les més pesants. Després de cada dues o tres fileres d'àmfores s'anivellava la base de la nova filera mitjançant fragments d'àmfores.

L'excavació va demostrar també que, efectivament, la deposició del material amfòric en el mont es feia amb una tècnica molt definida: a mitjan segle II dC, les àmfores eren trencades en grans fragments i, per tant, hi quedaven molts espais buits la qual cosa feia créixer el turó a un ritme accelerat. En època severiana, les àmfores eren fracturades en trossos més petits, de manera que hi ha gairebé el doble de material en un metre cúbic als dipòsits del segle III dC que als dipòsits datables a mitjan segle II dC.

Això ens va fer plantejar la pregunta sobre les tècniques de transport del material al mont. Segons la nostra opinió, les àmfores d'oli bètiques, que buides pesen uns trenta quilos, van ser pujades senceres al mont, al llom de cavalleries i trencades en el lloc en què eren dipositades, és a dir, que un lot d'àmfores produïdes a la Bètica viatjava tot junt, s'emmagatzemava junt, es consumia al mateix temps i se'n llençaven els envasos també al mateix temps. Aquesta conclusió es dedueix del fet que en un mateix estrat solen aparèixer els mateixos segells. D'altra banda, la dispersió d'un segell en diversos estrats ens ajuda a comprendre la direcció de la descàrrega, en definitiva, la manera en què es va anar completant el nostre arxiu.